

Русча – татарча сүзлек

Русско – татарский словарь

Издание второе, переработанное и дополненное
«Таткнигоиздат», Казань, 2001 г.

С

с [со] *предлог* 1) + *Р.* (о месте) ...дан; *сойти с поезда* поезддан төшеп калырга; *спуститься с горы* таудан төшәргә; *уберите со стола* өстәлдән алып китегез; 2) + *Р.* (о времени) ...дан, дан алып (бирле, башлап); *с завтрашнего дня* иртәгесе көннән башлап; *с трёх часов* сәгать өчтән бирле; 3) + *Р.* (о языке) ...дан; *перевести с русского языка* рус теленнән тәржемә итәргә; 4) + *В.* (о времени, количестве, числе, в знач. около, приблизительно) чамасы, чаклы, хәтле, диярлек, ...лап; *с месяц тому назад* бер ай чамасы элек; *он с меня ростом* ул буе белән минем хәтле; 5) + *Т.* (вместе) белән; *вы пойдёте с нами?* сез безнең белән барасызмы?; *взять с собой* үзең белән алырга; 6) + *Т.* (о наличии чего-л., о признаке чего-л.) ...лы; *чай с сахаром* шикәрле чәй; *юбка с карманами* кесәле итәк; *туристы с рюкзаками* биштәр аскан сәяхәтчеләр; 7) + *Т.* (при сопоставлении) белән; *по сравнению с этим (с ним)* моның (аның) белән чагыштырганда

сад бакча; *городской* ~ шәһәр бакчасы а *детский* ~ балалар бакчасы

сади//ться *несов. см. сесть; ~теть, пожалуйста* рәхим итеп утырыгыз

садо//вник бакчачы; ~**водство** бакчачылык

сажа корым

сажать *несов.* утыртырга

салат 1) (*растение*) салат, салат үләне; 2) (*кушанье*) салат

сало терлек мае, тунмай

салон салон

салфетка//а тастымал, салфетка; *бумажные* ~и кәгазь салфеткалар

салют 1) (*приветствие*) сәлам, салют; 2) (*залп*) салют; *праздничный* ~ бәйрәм салюты; *произвести* ~ салютларга

сам *мест.* үзем, үзең, үзе; *я пойду туда* ~ мин анда үзем барам а ~о собою *разумеется* үзеннән-үзе аңлашыла, әлбәттә; ~ *по себе* үзбаш, үзалдына, үзенә күрә

самец ата, иркәк

самка ана

самобытный үзбашлы, үзенчәлекле, үзенә бер төрле

самовар самавыр; *электрический* ~ электр самавыры

самодержавие самодержавие

самодельный//ость үзешчән сәнгать; ~**ый** үзешчән сәнгать ...ы, е; ~**ый ансамбль** (*коллектив*) үзешчән сәнгать ансамбле (коллективы)

самокритика үзтәнкыйть; үз-үзенне тәнкыйтьләү

самолёт самолёт, очкыч; *лететь* ~ом самолёт белән очарга

само//любие хәббе нәфес, үзен сөю (ярату) хисе; ~**обладание** үз-үзенне тотта алу, югалып (каушап) калмау; ~**образование** үзлегеннән уку (белем алу)

самообслуживани//е үзхезмәт, үзенә үзең хезмәт күрсәтү; *столовая (магазин)* ~я үзенә үзең хезмәт күрсәтү ашханәсе (кибете)

самоопределение үзбилгеләнү; *право наций на* ~ милләтләрнең үзбилгеләнү хокукы

самоотверженный фидакарь, үз-үзен аямаучан

самосвал үзбушаткыч, самосвал

самосознание үзаң

самостоятель//ость мөстәкыйльлек, бәйсезлек; ~**ый** мөстәкыйль, бәйсез

самоубийство үз-үзен үтерү, үз-үзенә кул салу

самоуверенный үз-үзенә артык (чамадан тыш) ышанган
самоуправлени//е үзидарә; *органы* ~я үзидарә органнары
самоучитель үзәйрәткеч
самоцветы *мн.* асылташлар, кыйммәтле (ярымкыйммәтле) ташлар
самочувствие кәеф; хәл-әхвәл; *как ваше ~?* кәефегез ничек?
сам//ый 1. *мест.* 1) (именно) нәкъ үзе (менә); *тот ~ый* нәкъ шул; *в то же ~ое время* нәкъ шул ук вакытта; 2) (прямо, как раз) нәкъ, ук; *с ~ого начала* баштан ук; *у ~ого дома* өй янында ук; 2. (*с прил. образует превосходную степень*) иң; *~ый хороший (большой)* иң яхшы (зур) а в ~ом (или на ~ом) деле чыннан да, чынлап та
санаторий санаторий, шифаханә
сани *мн.* чана
санитар санитар; **~ный** санитария ...ы, е; *~ный врач* санитария табибы, санитария врачы
санки *мн.* бөләкәй чана, чана
саночный чана ...ы, е; *~ спорт* чана спорты
сантиметр сантиметр
сапоги *мн.* [ед. сапог] итек, күн итек
сапожник итекче; итек тегүче
сарай сарай
сатира сатира
сахар шикәр; *кусок ~а* шикәр кисәге; **~ница** шикәр савыты; **~ный** шикәр ...ы, е; *~ный песок* шикәр комы
сбегать *несов.*, **сбежать** *сов.* 1) (вниз) йөгереп төшәргә; 2) (убежать) качарга, качып китәргә
сберегательн//ый саклык ...ы, е; *~ая касса* саклык кассасы; *~ая книжка* саклык кенәгәсе
сбере//гать *несов. см. сберечь*; **~жения** *мн.* саклыкка жыйелган (жыйган) акча
сберечь *сов.* 1) (сохранить) сакларга, саклап тотарга, саклап (алып) калырга; 2) (скопить) саклыкка жыйарга, тупларга
сберкасса *см. сберегательная касса*
сбивать(ся) *несов. см. сбить(ся)*
сбить *сов.* 1) (сшибить) бәреп егарга; *~ с ног* бәреп аяктан егарга; 2) (выстрелом) бәреп (атып) төшерергә; *~ самолёт* самолётны бәреп төшерергә; 3) (говорящего) саташтырырга, ялгыштырырга, буташтырырга; **~ся** *сов.* 1): *~ся с дороги* юлдан язарга; 2) (в речи) саташып китәргә, ялгышырга, буталып китәргә
сбоку *нареч.* кырыйдан, яннан, бер читтән, бер яктан
сбор 1) (действие) жыю, жыелу; 2) (налог) жыем, салым; 3) (собрание, созыв) жыен
сборн//ик жыентык; *~ик стихов* шигырләр жыентыгы; **~ый** 1) жыелу ...ы, е; *~ый пункт* жыелу пункты; 2) жыелма; *~ая команда, сущ. ~ая ж.* жыелма команда; *~ая страны* илнең жыелма командасы
сбрасывать *несов.*, **сбросить** *сов.* ташларга, төшереп жибәергә, ыргытырга
сбиваться *несов. см. сбиться*
сбыт сату; *рынок ~а* товар сату базары
сбиться *сов.* тормышка (чынга, гамәлгә) ашарга
свадебн//ый туй ...ы, е; *~ое путешествие* туй сәяхәте
свадьб//а туй; *справить (или сыграть) ~у* туй үткәергә; *быть (или гулять) на ~е* туйда булырга
сварить *сов.* пешерергә; **~ся** *сов.* пешәргә, пешеп чыгарга
сведени//е мәгълүмат; *принять к ~ю* исәпкә (искә) алырга; *точные ~я* төгәл мәгълүматлар
свежи//й 1) яңа ...ган; *~е овощи* яңа өлгергән яшелчәләр; 2) (чистый) чиста, саф; *~ воздух* саф һава
свёкла чөгендер; *сахарная ~* шикәр чөгендере

свергать *несов.*, **свергнуть** *сов.* төшерергә, бәреп төшерергә

свержение төшерү, бәреп төшерү

сверк//ать *несов.* 1) ялтырарга, балкырга, жемелдөргә; 2) ялт-йолт итәргә, ялык-йолык килергә; **~нуть** *сов. однокр.* ялтырап (балкып, жемелдәп) китәргә (куярга)

свернуть *сов.* 1) (*что-л.*) төрергә, төреп куярга, бөтерергә; 2) (*куда-л.*) [читкә] борылырга, борылып кереп китәргә; **~ направо (налево)** уңга (сулга) борылырга; **~ся** *сов.* йомарланып (бөтәрләнәп) ятарга

свёрток төргәк, төенчек

свёртывать(ся) *несов. см. свернуть(ся)*

сверх *предлог + Р.* 1) (*поверх*) өстеннән, өстенә; 2) (*кроме*) ...дан тыш (артык), өстенә, өстәвенә; **~ плана** планнан тыш; **~ того** шуның өстенә

сверху *нареч.* 1) (*где — наверху, поверх*) өстән; 2) (*откуда*) өстән, югарыдан; **~ вниз** өстән аска

сверхурочн//ый: *~ая работа* эш сәгатеннән тыш башкарылган эш

сверхъестественный табигатьтән өстен ..., гайре табигый; гадәттән тыш, искиткеч, гажәеп

свести *сов.* 1) (*кого-л. вниз*) житәкләп төшерергә (алып төшерергә); 2) (*вывести, удалить*) бетерергә; **~ на нет** бетерергә; 3) *безл.: мне свело ногу судорогой* минем аягымны көзән жыерды (тартты)

свет I 1) яктылык, якты; *дневной* ~ көн яктысы; 2) ут; *электрический* ~ электр уты

свет II дөнъя, жир йөзе, жиһан а *высший* ~ югары жәмгыять

света//ть *несов. безл.: ~ет* таң ата, яктыра

светить *несов.* 1) (*излучать свет*) яктыртырга, яктылык бирергә (таратырга); *солнце светит* кояш яктырта; 2) (*освещать*) яктыртып торырга; **~ся** *несов.* яктылык сибәргә; балкырга, балкып торырга

светло *в знач. сказ.: уже* ~ яктырган инде; *здесь* ~ монда якты

светл//ый 1) якты, балкып торган; *~ая комната* якты бүлмә; 2) (*о цвете*) ачык (аксыл) төстәге; **~ый костюм** ачык төстәге костюм

светофильтр яктылык фильтры, яктылык сөзгеч

светофор светофор; *красный (зелёный) сигнал* ~а светофорның кызыл (яшел) уты

свеча, свечка: *запальная свеча (тех.)* уткабызгыч шәм

свидание очрашу; күрешү; *назначить* ~ очрашу билгеләргә

свидетель шаһит, танык; **~ство** таныклык; **~ство о рождении** туу турында таныклык

свинец кургаш[ын], кара кургаш[ын]

свин//арник дунгыз (чучка) абзары; **~ина** дунгыз (чучка) ите; **~оводство** дунгызчылык, дунгыз (чучка) асраучылык

свинья дунгыз, чучка

свист сызгыру, сызгырган тавыш; **~еть** *несов.*, **~нуть** *сов. (однокр.)* сызгырырга, сызгыртырга; **~ок** сыбызгы

свитер свитер

свобод//а азатлык, ирек; *~а слова* сүз иреге; *~а печати* матбугат иреге; **~но** *нареч.* иркен, азат, ирекле рәвештә, жиңел; *он ~но говорит по-русски* ул русча иркен сөйләшә; **~ный** 1) (*независимый*) азат, хөр, ирекле, бәйсез; 2) (*не занятый*) буш; *вы ~ны?* сезнең вакытыгыз бармы?; **~ный номер** буш номер; 3) (*пустой*) буш; 4) (*просторный*) киң, иркен

свободолюбивый азатлык (ирек) сөющән

сводить *несов. см. свести*

сводка мәгълүмат; **~ погоды** һава торышы (хәле) турындагы мәгълүмат

своевременн//о *нареч.* үз вакытында, бик вакытлы; **~ый** үз вакытында ...ган, бик вакытлы

своеобразный үзенә бер төрле, башкалардан үзгә, үзенчәлекле

сво//й мест. 1) үз; *он живёт ~им трудом* ул үз көче белән (үз тапканына) яши (көн күрә); *мы сели на ~и места* без үз урыннарыбызга утырыштык; *я люблю ~ю Родину* мин үз Ватанымны яратам; 2) (*собственный, личный*) үз, шәхси; *у них ~я машина* аларның үз машиналары бар а *добиться ~его* үз дигәнеңә ирешергә

своист//венный хас булган, хас; *~венный кому-л.* кемгә булса да хас; **~во** үзлек, үзенчөлек, сыйфат

свыше 1. *нареч.* югарыдан, өстән; 2. *предлог + Р.* артык, артыграк

связать сов. 1) (*что-л. с чем-л.*) бәйләргә, ялгарга, тоташтырырга; 2) *см.* **вязать**

связк//а 1) (*связанное вместе*) бәйләм; 2) *анат.* сеңер, бәйләвеч; *голосовые ~и* тавыш ярылары

связывать несов. см. **связать 1**

связ//ь 1) (*между чем-л., кем-л.*) бәйләнеш, мөнәсәбәт; 2) (*средства сообщения*) элемент; *отделение ~и* элемент бөлүкчәсе; *телефонная ~* телефон элементәсе; 3) *мл.* **~и**; танышлык, белешлек, таныш-белешлек а *в ~и с этим* шул сәбәпле, шунлыктан, шуның аркасында

священник священник, атакай

священн//ый изге; *~ая обязанность* изге бурыч

сгибать(ся) несов. см. **согнуть(ся)**

сгор//ать несов., ~еть сов. янарга, янып бетәргә

сгущённ//ый куертылган; *~ое молоко* куертылган сөт

сдавать(ся) несов. см. **сдать(ся)**

сдать сов. 1) (*отдать*) бирергә, тапшырырга; *~ в ремонт* ремонтка бирергә; 2) (*в наём, в аренду*) (вакытлыча) биреп торырга, файдалануга (ижарәгә) бирергә; 3) (*вернуть*) кайтарырга, кайтарып бирергә; *~ книги в библиотеку* китапларны китапханәгә кайтарып бирергә а *~ экзамен* имтихан тапшырырга; **~ся сов.** бирелергә

сдач//а кайтарып бирелгән акча; *дать ~у* акча кайтарып бирергә; *получить ~у* кайтарып биргән акчаны алырга а *дать ~и (перен.)* кайтарып сугарга, сукканга сугып җавап бирергә

сдвиг күчү, күчеш, үзгәреш, үсеш, алга китеш

сделать сов. эшләргә, ясарга; *~ своё дело* үз эшен эшләргә; **~ся сов. см.** **стать II, 2**

сдельн//ый: *~ая оплата* эш башыннан түләү

сдерж//анный тотнаклы; сабыр; **~ать сов.** туктатырга, тотып калырга; тыярга; *~ать своё слово* үз сүзүндә торырга; **~аться сов.** тыелып калырга, үз-үзенә тыярга; **~ивать(ся) несов. см.** **сдержать(ся)**

сеанс сеанс

себе Д. и П. от мест. **себя** үземә, үзенә, үзенә; *к ~* үзенә, үзенә таба, үз янына; *о ~* үзе турында; *в ~* үзүндә, үз эчендә; *по ~* үзүненән

себестоимость үзкыйммәт

себя мест. үземне, үзенне, үзен; *для ~* үзе (-м, -н) өчен; *про ~ 1*) үзалдына; 2) үзе турында; *за ~* үзе өчен а *прийти в ~* аңына килергә; *от ~ (надпись на двери)* үзүненән алга

сев чәчү

север төньяк; *на ~* төньякка; *на ~е* төньякта; **~ный** төньяк ...ы, е; *~ный ветер* төньяк җиле

северо//-восток төньяк-көнчыгыш; **~запад** төньяк-көнбатыш

севрюга укбаш, укборын, севрюга

сегодня нареч. бүген; *~ вечером* бүген кич; **~шний** бүгенге; *~шний день* бүгенге көн

седло ияр

седой чал, чаларган, агарган

седьмой числ. жиденче

сезон сезон; *на летний ~* жәйге сезонга; **~ный 1)** сезонлы; *~ная работа* сезонлы эш; 2) [бер] сезонлык; *~ный билет* сезонлык билет

сейф сейф

сейчас нареч. хэзер; хэзер үк; ~ же! хэзер үк, бик тиз!; он ~ придёт ул хэзер килер

секрет сер

секретарь м. секретарь, сэркатип, катип

секретный яшерен, серле

сектор сектор

секунд//а секунд; ~ный секунд ...ы, е; ~ная стрелка секунд угы; ~омер секунд үлчөгөч

секция 1) (отделение) секция; ~ готовой одежды эзер киёмнэр секциясе; 2) (организация) секция; лыжная ~ чаңгычылар секциясе

селёдка см. сельдь

сел//ение, ~о авыл, сала

сельдь ж. сельдь, сельдь балыгы

сельск//ий авыл ...ы, е; ~ое население авыл халкы; ~ое хозяйство авыл хужалыгы

сельскохозяйствен//ный авыл хужалыгы ...ы, е; ~ная выставка авыл хужалыгы күргөзмөсө

сёмга сөмбаш, сёмга

семейный 1) (относящийся к семье) гаилэ ...ы, е; ~ праздник гаилэ бэйрөмө; 2) (имеющий семью) гаилэлө

семена мн. [ед. семя] орлык

семестр семестр

семнадцать числ. унжиде

семь числ. жиде; ~десять числ. житмеш; ~сот числ. жиде йөз

семья гаилэ

сено печән; ~кос печән өсте, печән чабу вакыты

сенсация сенсация, шаккатыргыч (гажөпкө калдыргыч) вакыйга (хэбөр)

сентябрь м. сентябрь

сера күкерт

серб серб, серб кешесе; ~ка серб хатыны (кызы); ~ский серб ...ы, е; ~ский язык серб теле

сервиз сервиз; столовый (чайный) ~ аш (чөй) сервизы

сердечный 1) йөрөк ...ы, е; ~ приступ йөрөк өянөгө; 2) (тёплый, душевный) эчкерсез, чын (ихлас) күнөлдөн булган; ~ приём эчкерсез кабул итү

серди//тый ачулы, усал; ~ть несов. ачуландырырга, ачуын китерергө (кабартырга); ~ться несов. ачуланырга, ачуы килергө (кабарырга)

сердце йөрөк; от всего сердца чын йөрөктөн, бөтен (чын) күнөлдөн; ~биение йөрөк тибеше

серебр//о көмөш; ~яный көмөш ...ы, е, көмөш ...; ~яная ложка көмөш кашык

середина урта, урталык, урта бер жир

сержант сержант

серия 1) (ряд последовательных действий, предметов) серия, чылбыр; 2) (фильма, телеспектакля) серия

серп урак

серый соры, соры төстөгө

серьг//и мн. [ед. ~а] алка

серьёзный житди; төпле

сессия 1) (заседание) сессия; 2) (экзаменационная) сессия

сестра 1) апа (старшая); сеңел (младшая); они сёстры алар апалы-сеңеллелөр; 2) (в мед. учреждении) шэфкаты туташы

сесть сов. 1) утырырга; сядьте, пожалуйте! рэхим итеп утырыгыз!; 2) (на транспортные средства) утырырга; ~ на поезд (в машину, в лодку) поездга (машинага, көймөгө) утырырга; 3) (совершить посадку — о самолёте) төшөргө; 4) (опуститься — о солнце) батарга, баерга, иңэргө

сетка челтәр, ятьмә

сеть *жс.* 1) ятымә, челтәр; *рыболовная* ~ балык тоту ятымәсе; 2) челтәр; ~ *железных дорог* тимер юл челтәре

сеять *несов.* чәчәргә, чәчү (орлык) чәчәргә

сжатый 1) кысылган; ~ *воздух* кысылган һава; 2) (*краткий*) кыска, кыскартылган

сжать I *сов.* (*стиснуть*) кысарга

сжать II *сов. см. жать* II

сжечь *сов.*, **сжигать** *несов.* яндырырга, яндырып бетерергә

сжимать *несов. см. сжать* I

сзади 1. *нареч.* арттан, арт яктан; *сесть* ~ артка утырырга; 2. *предлог + Р.* артта, артында; ~ *дома* өй артында; ~ *меня* минем артта

сибир//ский себер ...ы, е; ~*ские морозы* себер салкыннары; ~**як** Себер кешесе, Себердә яшәүче; ~**ячка** Себер хатыны (кызы)

сигара сигара

сигарета сигарет

сигна//л сигнал; ~**льный** сигнал ...ы, е; ~*льный флажок* сигнал флагчыгы; ~*льный выстрел* атып сигнал биру

сиденье утыргыч

сидеть *несов.* утырырга; ~ *в кресле* көрсидә утырырга; *остаться* ~ утырып калырга

сидя *нареч.* утырып, утырган хәлдә

сил//а 1) көч, куәт, кодрәт, гайрәт; *изо всех* ~ бөтен көчкә, жан-фәрман; *общими* ~ами гомуми көч белән; 2) *мл. ~ы воен.:* вооружённые ~ы кораллы көчләр; ~**ой** *нареч.* көчләп, ирексезләп, мәжбүр итеп

сильн//о *нареч.* каты, нык, көчле; ~**ый** 1) (*обладающий физической силой*) көчле, куәтле, кодрәтле, гайрәтле; 2) (*мощный — о моторе*) көчле, куәтле, егәрле; 3) (*большой по степени проявления*) көчле, каты; ~*ый дождь (ветер)* көчле янгыр (жил); ~*ая боль* каты авырту; ~*ая воля* көчле ихтыяр

символ символ

симпат//ичный ягымлы, сөйкемле, мөлаем; ~**ия** күнелгә ошау, күнел яту, ярату

симфони//ческий симфония ...а; ~*ческая музыка* симфония музыкасы; ~**я** симфония

синий күк, күк төстәге

синица песнәк

синтаксис синтаксис

синтети//ка синтетика; ~**ческий** синтетик; ~*ческое волокно* синтетик сүс

синяк күгәргән (кара көйгән) урын

сирень *жс.* сирень, канәфер агачы; канәфер чәчәге

сирота *м. и жс.* ятим

система система; *государственная* ~ дәүләт системасы

систематическ//и *нареч.* системага (тәртипкә) салып, системалы рәвештә; ~**ий** системага (тәртипкә) салынган, системалы

ситец ситсы

ситуация ситуация, хәл, шартлар

сия//ние: *северное* ~ төньяк балкышы; ~**ть** *несов.* балкырга, ялтырарга, жемелдәргә, нур чәчәргә

сказать *сов.* әйтергә, әйтеп бирергә, ... дияргә, ... дип әйтергә; *скажите, пожалуйста!* әйтегез әле, әйтегезче!

сказка әкият

скакать *несов.* 1) (*прыгать*) сикерергә, сикерә-сикерә барырга (йөгерергә), үрле-кырлы сикерергә 2) (*верхом на лошади*) чаптырырга, чаптырып барырга (килергә), атланып чабарга

скал//а кыя, кыя таш; ~**истый** кыялы; ~*истый берег* кыялы яр

скалолазание спорт. кыя тауга менү [спорты]
скамейка скамья, кечкенә эскәмия, эскәмия
скандал жәнжал, гауга, талаш
скатерть ж. ашъяулык, эскәтер
скафандр скафандр
скачки мн. спорт. ат чабышлары, бәйге
скважина скважина; нефтяная ~ нефть скважинасы
сквер сквер
сквозняк үтәли жил
сквозь предлог + В. аша, аркылы, үтәли а *смотреть на что-л.* ~ пальцы нәрсәгә булса да бармак аша карарга
скворец сыерчык; ~чик сыерчык оясы
скелет скелет
скидка//а ташлама; *продажа со ~ой* ташлама ясап сату
склад склад, келәт
складка бөрмә, сыр; жыерчык
складной жыела-языла (ачыла-ябыла) торган, жыелмалы; ~ *стул* жыелмалы урындык
складывать несов. см. **сложить**; ~ся несов. 1) см. **сложиться**; 2) (*быть складным*) жыела-языла (ачыла-ябыла) торган булырга, жыелырга
склеивать(ся) несов. см. **склеить(ся)**; ~ть сов. ябыштырырга, жилемләп ябыштырырга; ~ться сов. ябышырга, берегергә
склон тау бите, битләү
склонение лингв. [килеш белән] төрләнеш
склонить сов. 1) (*что-л. — наклонить*) ияргә, бөгәргә, салындырырга; ~ *голову* башын салындырырга; 2) (*кого-л. к чему-л.*) аударырга, жәлеп итәргә; ~ *на свою сторону* үз ягына аударырга; ~ся сов. иелергә, бөгелергә, иелеп (бөгелеп, салынып) төшәргә; ~ся *к земле* жиргә иелеп төшәргә; ~ся *над книгой* китапка баш бөгеп утырырга
склонность һәвәслек, хирыслык; омтылыш
склонять(ся) несов. см. **склонить(ся)**
скобка жәя, куш жәя
сковорота//ода, ~одка таба
скользить несов. шуарга, шуып барырга; таярга
скользкий шома, тайгак; *сегодня на улице ~о* бүген урамда тайгак
скользко 1. нареч. күпме, ничә; ~о [*сейчас*] *времени?* [хәзер] сәгать ничә?; ~о *с меня?* миңа күпме түләргә? 2. мест. никадәр, нихәтле, кайсы, ничә; ~о *раз* ничә тапкыр; *в ~их случаях* ничә очракта
скончаться сов. вафат булырга, дөнья куярга
скоробный кайгылы, хәсрәтле; ~бь ж. авыр кайгы, зур көенеч, олы хәсрәт
скоро нареч. тиздән, бездан, озакламый
скоростной тиз йөрешле, зур тизлекле; ~ *лифт* тиз йөрешле лифт; ~ *бег на коньках* тимераякта тиз шуу
скорость 1) тизлек; ~ость *ходьбы* йөрү тизлеге; *со ~остью сто километров в час* сәгатенә йөз километр тизлек белән; 2) *авто.* тизлек; *первая (вторая) ~ость* беренче (икенче) тизлек; *коробка ~остей* тизлек тартмасы; ~ый 1) (*быстрый*) тиз, кызу, житез; 2) (*близкий по времени*) якындагы, якын арадагы (тиздән); *до ~ого свидания* якын арадагы очрашуларга кадәр а ~ая *помощь* ашыгыч ярдәм; ~ый *поезд* тиз йөрешле поезд
скот собир. терлек, мал-туар, мал; ~оводство терлекчелек, терлек үрчетү (асрау); малчылык
скрипач скрипкачы, скрипкада уйнаучы
скрипеть несов. шыгырдарга

скрипка скрипка

скрипнуть сов. (однокр.) см. скрипеть

скром//ный 1) (о поведении, о человеке) тыйнак; 2) (небольшой, умеренный) гади генә, уртача, зур булмаган, кечкенә (генә); ~ный заработок зур булмаган хезмәт хақы; ~ная обстановка гади генә жиһазландырылган (өй); ~ная трапеза уртача аш табыны

скрывать(ся) несов. см. скрыть(ся)

скрыть сов. 1) (спрятать) яшерергә, качырырга, яшереп (качырып) куярга; 2) (утаить) яшерергә, яшереп калдырырга, сиздермәскә, белгертмәскә, сер итеп сакларга; ~ся сов. яшеренергә, качарга, юк булырга, күздән югалырга

скука эч пошу, сагыш, ямансулау

скульпт//ор скульптор, сын ясаучы; ~ура (вид искусства) сынлы сәнгать; (произведение) сын

скупой саран

скупать несов. юксынырга, сагынырга, ямансуларга

скупн//ый күнелсез, ямансу; мне ~о миңа күнелсез

слабеть несов. көчсезләнәргә, хәлсезләнәргә, зәгыйфьләнәргә

слаб//ость көчсезлек, хәлсезлек, зәгыйфьлек; ~ый 1) (физически) көчсез, хәлсез, куәтсез; 2) (некрепкий) шәп булмаган, зәгыйфь, йомшак; ~ое здоровье сәламәтлек шәп булмау; 3) (неконцентрированный) сыек, йомшак; ~ый чай (кофе) сыек чәй (кофе); 4) (не туго натянутый) йомшак, нык булмаган

слав//а дан, шөһрәт, шан; ~ный 1) (прославленный) данлы, данлыклы, шөһрәтле, шанлы; ~ные дела данлы эшләр; 2) (хороший, приятный) менә дигән, бик яхшы (шәп, һәйбәт)

слав//янин славян, славян кешесе; ~янка славян хатыны (кызы); ~янский славян ...ы, е; ~янские языки славян телләре

слад//кий 1. татлы, баллы; 2. суц. ~кое ср. тәм-том, татлы ашамлыклар (ризык); на ~кое тәм-томга; ~ости мн. тәм-томнар, тәмле-томлы ашамлыклар (ризыклар)

слайд слайд

слалом спорт. слалом

слева нареч. (откуда) сулдан, сул яктан; (где) сулда, сул якта

слегка нареч. жинелчә, жинелчә (аз) гына, бераз

след эз; идти по чым-л. ~ам кемнең дә булса эзе буйлап барырга

следить несов. 1) (наблюдать) күзәтергә, күзәтеп (карап) торырга; ~ за игрой уенны күзәтергә; 2) (выслеживать) эзләргә, күзәтеп йөрергә, күзәтергә

следовательно союз и вводн. сл. димәк, шунлыктан, шуңа күрә, шулай булгач

след//овать несов. 1) барырга; поезд ~ует до Москвы поезд Мәскәүгә кадәр бара; 2) (кому-л., чему-л.) ияергә, ошарга тырышырга; ~овать примеру үрнәк алырга; 3) безл. ~ует + неопр.: ~ует помнить (знать) истә тотарга (белергә) кирәк а отсюда (или из этого) ~ует моннан (шушыннан) килеп чыга

следом нареч. артыннан ук, эзенә басып; идти ~ эзенә басып барырга; ~ за (в знач. предлога + Т.) артыннан, шунда ук; ~ за нами артыбыздан ук

следствие I (чего-л.) нәтижә

следствие II юр. тикшерү

следующ//ий киләсе, чираттагы, алдагы, моннан соңгы, икенче; в ~ий раз икенче тапкыр; на ~ий день икенче көнне; на ~ей неделе киләсе атнада

слезать несов., слезть сов. төшәргә

слёзы мн. [ед. слеза] күз яше, яшь

слепой прил. и суц. м. сукыр

слива слива, каражимеш

слив//ки мн. каймак, сөт өсте; взбитые ~ки күпертелгән каймак; ~очный каймаклы; ~очное масло атланмай, ак май

СЛИТОК коелма, кисәк

слишком нареч. чиктән (чамадан) тыш, чамасыз, ифрат; ~ много чамасыз күп; ~ мало ифрат аз а *это уже ~!* моннысы инде чамадан тыш!

словарь м. сүзлек; лөгать; *толковый* ~ аңлатмалы сүзлек

словацкий словак ...ы, е; ~ язык словак теле

словно союз. кебек, шикелле; сыман

слово 1) сүз; *чётко произносить слова* сүзләрне ачык әйтергә; 2) (речь, высказывание, выступление) сүз, чыгыш; *предоставить кому-л.* ~ кемгә дә булса сүз бирергә

слог лингв. ижек

слож//ение мат. кушу, кушу гамәле; ~**ить** сов. 1) тутырырга; ~*ить вещи* әйберләрне тутырырга; 2) бөкләргә; ~*ить вдвое* икегә бөкләргә; 3) мат. кушарга

сложный катлаулы; кушма

слой катлам, кат

слом//анный ватык, сынык, сынган; ~**ать** сов. 1) сындырырга; 2) ватарга, жиимерергә; ~**аться** сов. 1) сынарга, 2) ватылырга, жиимерелергә

слон фил; ~**овый** фил ...ы, е; ~*овая кость* фил сөяге

слу//га хезмәтче, ялчы; ~**жанка** асрау, хезмәтче хатын (кыз)

служащ//ий м. хезмәткәр; ~**ая** ж. хезмәткәр хатын (кыз)

служба хезмәт; *военная* ~ хәрби хезмәт

служебн//ый хезмәт (эш) ...ы, е; ~*ое положение* хезмәт урыны; ~*ая поездка* эш белән бару; ~*ое помещение* эш бүлмәсе

служить несов. 1) (*где-л., кому-л.*) хезмәт итәргә, эшләргә; 2) (*чем-л., для чего-л.*) хезмәт итәргә, ярарга, яраклы булырга

слух 1) (*чувство*) ишетү, ишетү сәләте; *музыкальный* ~ музыканы ишетү сәләте; 2) (*весть, молва*) хәбәр, ым-шым, имеш-мимеш а (*о нём*) *ни ~у, ни духу* хәбәре-хәтәре юк, исе-косы юк

случа//й 1) (*происшествие*) очрак, хәл, вакыйга; 2) (*возможность*) уңай очрак (хәл), жай, форсат; *подходящий* ~й форсат а *при ~е* жае чыкканда; *ни в коем ~е* һич тә, һичкайчан да, һичбер вакытта да; *в лучшем (в худшем) ~е* иң яхшы (иң начар) очракта

случайн//о нареч. очраклы рәвештә, уйламаганда, көтмәгәндә; ~**ость** очраклылык; ~**ый** очраклы, уйламаган, көтелмәгән

случ//аться несов., ~**иться** сов. булырга, килеп чыгарга, юлыгырга; *что ~илось?* нәрсә булды?; *с ним ~илось несчастье* ул бәхетсезлеккә юлыкты

слушатель тыңлаучы

слуша//ть несов. тыңларга; ~*ть лекции* лекцияләр тыңларга; ~*ю!* (по телефону) тыңлыйм!; ~**ться** несов. сүзне тыңларга

слыш//ать несов. ишетергә; *я ничего не ~у* мин бернәрсә дә ишетмим; *вы ~али об этом?* сез бу хакта ишеттегезме?; ~**аться** несов. ишетелергә, ишетелеп (янгырап) торырга; ~*ится музыка* музыка ишетелә; ~**имость** ишетелеш, ишетелү дәрәжәсе; *хорошая (плохая) ~имость* яхшы (начар) ишетелеш; ~**но** в знач. сказ.: *отсюда хорошо ~но* моннан яхшы ишетелә; *что ~но?* нәрсә ишетелә?; ~**ный** ишетелгән; *еле ~ный голос* чак-чак ишетелгән тавыш; ~*ен шум* тавыш ишетелә

слюна селәгәй; төкерек

смежный чиктәш, ызандаш, эргәдәш, күрше

смел//ость кыюлык, батырлык; ~**ый** кыю, батыр

смен//а 1) алмашу, алмашыну; ~*а караула* каравылны алмаштыру (алмашу); 2) смена; *ночная ~а* төнге смена, төнлә эшләү; 3) (*поколение*) алмаш а *на ~у кому-л. (чему-л.)* кемгә (нәрсәгә) булса да алмашка; ~**ить** сов. алмаштырырга, алыштырырга; ~**иться** сов. алмашырга, алышынырга; ~**ный** 1) (*по сменам*) сменалы; ~*ная работа* сменалы эш; 2) (*сменяемый*)

алмаштырыла торган; *~ный объектив* алмаштырыла торган объектив; *~ять(ся)* *несов. см. сменить(ся)*

смерка//ться *несов. безл.: ~ется* карангы төшөп килә, эңгер-менгер вакыт житөп килә

смерт//ельный үлем ...ы, е, үлемгә китерә (үтерә) торган, үтергеч; *~ность* үлүчеләр (үлем) саны

смерть *ж.* үлем, әжәл

смесь *ж.* катнашма, кушылма

сметана каймак

сметь *несов. + неопр.* батырчылык (кыюлык) итәргә, базырга, батырлыгы (кыюлыгы) житәргә; *не смей [этого делать]!* моны эшлисе булма!

смех көлү, көлгән тавыш

смеш//анный катнаш; *~анный лес* катнаш урман; *~ать сов., ~ивать* *несов.* катыштырырга, катнаштырырга, аралаштырырга, бергә кушарга

смешной көлке, көлке, көлдергеч, көлдерә торган

смеяться *несов.* көлөргә

смирно: *стать по стойке* ~ үрә катып басып торырга; *~! (команда)* үрә кат! смирно!

смола сумала, чәер

сморкаться *несов.* сөңгерергә, борын сөңгерергә

смородина карлыган; *чёрная (красная)* ~ кара (кызыл) карлыган

смотреть тикшерү (смотреть) үткөрү, смотр

смотреть//еть *несов.* карарга; *~ите!* карагыз!; *как вы на это смотрите?* сез моңа ничек карыйсыз? сезнең моңа карашыгыз нинди?; *~я по обстановке* килеп чыккан шартларга карап

смочь *сов. + неопр.* булдыра алырга, хәлдән (кулдан) килергә; *я не смог ничего сделать* мин бернәрсә дә эшли алмадым

смутить *сов.* каушатырга, оялтырга, кызартырга, уңайсыз хәлдә калдырырга; *~ся сов.* каушарга, оялырга, кызарырга, каушап калырга, уңайсыз хәлдә калырга

смущ//аться *несов. см. смутить(ся); ~ение* уңайсызлану, каушау, оялу; *~ённый* каушаган, оялган, кызарган

смысл мәгънә; акыл; *в каком ~е?* нинди мәгънәдә?; *в прямом ~е* слова сүзнең туры мәгънәсендә а *~ жизни* тормыш (яшәү) мәгънәсе; *здоровый* ~ аек акыл

смычок сызгыч, кәманча

смять *сов. (одежду)* йомарларга, бөгәрләргә; *(бумагу)* бөгәрләргә; *~ся сов. (об одежде)* бөгәрләнәргә, йомарланырга; *(о бумаге)* бөгәрләнәргә

снаб//дить *сов., ~жать* *несов. (чем-л.)* тәэмин итәргә; *~жение* тәэминат, тәэмин итү эше (чаралары)

снайпер мәргән, снайпер; *~ский* мәргән (снайпер) ...ы, е; *~ская винтовка* мәргән винтовкасы

снаружи *нареч.* тыштан, тышкы яктан; *запереть дверь* ~ ишекне тыштан бикләргә

снаряд 1) *воен.* снаряд; туп ядрәсе; 2) *спорт.* жайланма; *гимнастический* ~ гимнастика жайланмасы

снаря//дить *сов., ~жать* *несов.* тәэмин итәргә, хәстәрләп бирергә; *~жение* кирәк-яраклар

сначала *нареч.* 1) *(сперва)* башта, иң элек (әүвәл); *~ подумай, потом говори* иң элек уйла, аннан соң гына әйт; 2) *(снова, ещё раз)* яңадан, яңа баштан, кабаттан; *начни* ~ яңадан башла

снег кар; *~ идёт* кар ява

снегопад кар яву

снегурочка кар кызы, кар сылуы

снежн//ый 1) *(из снега, покрытый снегом)* кар белән капланган, карлы; 2) *(обильный снегом)* карлы; *~ая зима* карлы кыш

снести сов. 1) (что-л. вниз) төшерергә, төшереп куярга; 2) (в одно место) илтергә, илтеп куярга (бирергә, салырга); 3) (разрушить) сүтәргә, жиимерергә, ишәргә; ~ здание бинаны жиимерергә; 4) (стерпеть) чыдап (түзеп) калырга; ~ оскорбление мыскыллауга чыдап торырга

сниж//ать(ся) несов. см. **снизить(ся)**; ~ение түбәнәйтү, түбәнәю, төшерү, төшү; ~ение цен бәяләр төшү; ~енный түбәнәйтелгән, төшерелгән; *продажа по ~енным ценам* бәясе төшерелгән әйберләргә сату

снизить сов. 1) (уровень, цены) түбәнәйтергә; киметергә, төшерергә; 2) (самолёт) түбәнәйтергә, төшерергә; ~ся сов. 1) (уменьшиться) кимергә, төшәргә; 2) (опуститься) түбәнәергә, түбәнгерәк төшәргә

снизу нареч. астан, аскы (түбәнге) яктан, түбәннән; *лежит ~ түбәндә* ята; *взять ~* астан алырга

снимать(ся) несов. см. **снять(ся)**

снимок рәсем, сурәт, фоторәсем

снисходительный үтә һавалы (тәкәббер); түбәнсетүле

сни//ться несов.: *мне ~лся сон* мин төш күрдәм

снова нареч. яңадан, кабаттан, икенче тапкыр

сноп көлтә; ~ света яктылык көлтәсе

сносить несов. см. **снести**

сноска (в тексте) искәрмә, сноска

снотворное ср. йоклата торган дару, йоклаткыч

сношения мн.: *дипломатические* ~ дипломатик мөнәсәбәтләр

снять сов. 1) (что-л. откуда-л. — сверху) алырга, алып куярга, төшерергә, күтәрәп төшерергә; 2) (одежду, обувь и т.п.) (с себя) салырга, салып куярга; (с кого-л.) салдырырга, салдырып алырга; ~ с кого-л. пальто кемнендер пальтосын салдырырга; ~ перчатки бармакчалы бияләйләрен салырга; ~ шляпу эшләпәсен салырга; ~ очки күзлеген салырга; 3) (помещение — в наём, в аренду) [вакытлыча файдалануга] алырга, алып торырга; керергә; ~ дачу дача алып торырга; ~ квартиру фатирга керергә; 4) фото., кино. төшерергә; ~ на плёнку тасмага төшерергә; ~ [кино]фильм фильм төшерергә; ~ся сов. (тронуться с места, с якоря — о судне) кузгалып китәргә; 2) (сфотографироваться) төшәргә; ~ся в кино кинога төшәргә

со см. с

собака эт; *охотничья* ~ ау эте

собесед//ник әңгәмәдәш; ~ование әңгәмә, сөйләшү

собира//ть несов. см. **собрать**; ~ться несов. 1) см. **собраться**; 2) (намереваться) жыенырга; *что вы ~етесь делать?* сез нәрсә эшләргә жыенасыз?

соблюдать несов. сакларга, тотарга; ~ дисциплину (порядок) дисциплина (тәртип) сакларга; ~ диету диета тотарга

собой Т.: *от себя* мест. үзеннән; с ~ үзе белән

соболезнование кайгысын уртаклашу, тәгъзия; *выражаю своё глубокое* ~ тирән кайгыгызны уртаклашам

соболь м. кеш

собор собор

собрание 1) (мероприятие) жыелыш; 2) (комплект, издание) жыелма басма, жыелма, тупланма; ~ сочинений әсәрләр жыелмасы; ~ редких книг сирәк китаплар жыелмасы

собрать сов. 1) (созвать, пригласить) чакырырга, жыярга; 2) (соединить из частей, деталей) жыярга, корырга; ~ машину машина жыярга; 3) (скопить; приобрести) жыярга, тупларга; ~ деньги на поездку юлга акча тупларга; ~ коллекцию коллекция жыярга; ~ся сов. 1) жыелырга; *собралось много народу* күп халык жыелды; 2) (приготовиться, вознамериться) жыенырга; ~ся в путь юлга чыгарга жыенырга; *я собрался путешествовать (работать)* мин сәяхәт итәргә (эшләргә) жыендым

собственн//ость милек; *частная ~ость* шәхси милек; **~ый** үз, үз ...ы, е; *~ый дом* үз йорты; хосусый йорт

событие вакыйга

совать *несов. см. сунуть*

совершать(ся) *несов. см. совершить(ся)*

совершенно *нареч.:* ~ *верно* бик дәрес, дөп-дәрес; *вы* ~ *правы* сез бик хаклы

совершеннолетний балигъ булган, буй житкән, яше житкән

совершенство//о камиллек, мөкәммәллек; *знать что-л. в ~е* берәр нәрсәне мөкәммәл белергә

совершить *сов.* кылырга, ясарга, эшләргә; ~ *ошибку* хата ясарга; ~ *поступок* берәр эш кылырга; **~ся** *сов.* булырга, килеп чыгарга

совес//тно *нареч.* оят, уңайсыз; **~ть** *ж.* вөждан, намус, оят

совет 1) киңәш; *дать* ~ киңәш бирергә; *последовать* ~у киңәшен тотарга; *по его* ~у анын киңәше буенча; 2) (*учреждение, организация*) совет; ~ *директоров* директорлар советы; *учёный* ~ гыйльми совет

советник киңәшче; ~ *посольства* илчелек киңәшчесе

советовать *несов.* киңәш итәргә (бирергә); **~ся** *несов.* киңәшләшергә, киңәшергә, уйлашырга

совещан//ие киңәшмә; **~ться** *несов.* киңәшләшергә, киңәшергә, фикер алышырга

совместн//о *нареч.* бергә, бергәләп, бергәләшеп, уртақ; **~ый** бергә, бердәм; *~ыми усилиями* бердәм көч белән

совокупност//ь барлыгы [бергә], барысы [бергә], жыелма; *в ~и* барлыгы (барысы) бергә

совпад//ать *несов. см. совпасть; ~ение* 1) (*во времени*) бер үк вакытка туры килү, бер үк вакытта булу; 2) (*общность*) тәңгәллек, туры килү

совпасть *сов.* 1) (*совместиться во времени*) бер үк вакытка туры килергә, бер үк вакытта булырга; 2) (*оказаться общим*) тәңгәл (туры) килергә

современн//ик замандаш, чордаш, ... белән бер чор кешесе, бер чорда яшәгән кеше; **~ый** хәзерге, хәзерге заман ..., хәзерге чор ...

совсем *нареч.* бөтенләй, тулысынча

совхоз совхоз

соглас//ие 1) ризалык, күнү; *дать своё ~ие* ризалык бирергә; *получить ~ие* ризалык алырга; 2) (*соглашение*) килешү; *прийти к ~ию* килешергә; **~иться** *сов.* килешергә, ризалашырга, риза булырга; *~иться на предложение* тәкъдимгә риза булырга; *он ~ился прийти* ул килергә риза булды; *не могу с вами ~иться* сезнең белән килешә алмыйм; *~итесь, что ...* ...лығы белән килешегез, ...лығына килешегез, ... булуына килешегез

согласно *предлог + Д.* ... буенча, ...га муафыйк (*ярашлы рәвештә, нигезләнеп, таянып*); ~ *договору* шартнамә буенча

соглас//ный I риза, күнгән; *я (он) ~ен* мин (ул) риза

согласный II *м. и прил.* тартык; ~ *звук* тартык аваз

соглас//овать *сов., ~овывать* *несов.* яраштырырга, килештерергә; туры китерергә

соглаш//аться *несов. см. согласиться; ~ение* килешү; *подписать ~ение* килешүгә кул куярга

согнуть *сов.* бөгәргә; ~ *руку* кулны бөгәргә; **~ся** *сов.* бөгелергә

согр//евать(ся) *несов. см. согреть(ся); ~еть* *сов.* жылытырга; **~еться** *сов.* жылынырга

сода сода

содейств//ие ярдәм (булышлык) итү (күрсәтү), булышу; *при чьём-л. ~ии* кемнендер булышлығы белән; **~овать** *сов. и несов.* (*кому-л., в чьём-л., чему-л.*) ярдәм (булышлык) итәргә (күрсәтергә), булышырга

содержа//ние эчтәлек; **~ть** *несов.* 1) (*кого-л. — давать средства к жизни*) асарга, тәрбияләргә, карарга; *~ть семью* гаилә тәрбияләргә; 2) (*кого-л., что-л. — иметь, держать*)

тотарга, асарга; 3) (что-л. в каком-л. виде, состоянии) тотарга; ~ть в порядке тәртиптә тотарга; 4) (что-л. заключать в себе) ...да булырга; книга содержит ... китапта ... бар; ~ться несов. (в чём-л.) тотылырга, булырга, асралырга

содружество [үзара] дуслык, бердәмлек

соедин//ение 1) (действие) тоташтыру, тоташу, ялгау, ялгану; 2) (место, где что-л. соединяется) ялганма, тоташма, ялганган (тоташкан) урын (жир); ~ить сов. тоташтырырга, ялгарга; ~иться сов. тоташырга, ялганырга; ~ять(ся) несов. см. **соединить(ся)**

сожале//ние үкенеч; үкенү, кызгану хисе; к ~нию кызганычка каршы; ~ть несов. (о чём-л.) үкенергә, кызганырга; я ~ю, что ... мин ...га үкенәм (... дип үкенәм)

созвать сов. чакырырга, жыярга

создавать(ся) несов. см. **создать(ся)**

созда//ние 1) (действие) булдыру, барлыкка китерү, барлыкка килү, тудыру, туу; 2) (то, что создано) ижат жимеше (әсәр); 3) (живое существо) жан иясе; ~ть сов. ижат итәргә, барлыкка китерергә, тудырырга; ~ться сов. барлыкка килергә, туарга

созида//ние ижат итү, барлыкка китерү, тудыру; ~тельный ижади, ижат итү ...ы, е, барлыкка китерү ...ы, е, тудыру ...ы, е

сознавать несов. танырга, аңларга

сознаваться несов. см. **сознаться**

сознани//е 1) (чувство) аң, һуш; зиһен; *потерять* ~е аңны югалтырга; *прийти в ~е* һушына килергә; *без ~я* һушсыз; 2) (осознание, взгляды) аң, фикер; *общественное ~е* ижтимагый аң

сознательн//о нареч. аңлы рәвештә, белә торып, аңлап; ~ый аңлы

сознаться сов. (в чём-л.) танырга, икъярар итәргә

созр//евать несов., ~еть сов. пешәргә, өлгерергә, житешергә

созыв чакырылыш; ~ать несов. см. **созвать**

сойти сов. 1) (*тронуться*) кузгалырга, кузгалып китәргә; ~ с места урыныннан кузгалырга; 2) (*спуститься*) төшәргә; 3) (*выйти*) чыгарга, төшеп калырга, төшәргә; ~ с поезда поезддан төшәргә; ~ на берег ярга чыгарга; *сойдите на следующей остановке* киләсе тукталышта төшегез а ~ с ума акылдан язарга (шашарга)

сойтись сов. 1) (*собраться*) жыелырга; 2) (*встретиться*) очрашырга; 3) (*совпасть* — напр. о взглядах, мнениях) туры килергә

сок жимеш суы, сок; сыекча; *берёзовый (яблочный)* ~ каен (алма) суы; *желудочный* ~ ашказаны сыекчасы

сокол лачын

сокра//тить сов. 1) (*сделать короче*) кыскартырга; 2) (*уменьшить*) кыскартырга, киметергә; ~титься сов. 1) кыскарырга; 2) кимергә; ~щать(ся) несов. см. **сократить(ся)**; ~щение

кыскарту, кыскару, кимү, киметү; ~щение вооружений коралларны киметү

сокровищ//е хәзинә; мал, байлык; ~ница 1) казна; 2) хәзинә, байлык

сокрушительный жимергеч, тар-мар иткеч; ~ удар жимергеч һөжүм

солгать сов. см. **лгать**

солдат солдат; ~ский солдат ...ы, е; ~ская служба солдат хезмәте

солёный тозлы

солидарность бердәмлек, теләктәшлек, фикердәшлек, солидарлык

солидный 1) житди, төпле; 2) разг. (*значительный по величине*) шактый югары (зур)

солист солист, башлап жырлаучы

солить несов. 1) (*кушанье*) тоз салырга; 2) (*заготавливать впрок*) тозларга

солнеч//ный 1) (*относящийся к солнцу, исходящий от него*) кояш ...ы, е; ~ный свет кояш яктысы; ~ная система кояш системасы; 2) (*с солнцем*) кояшлы; ~ный день кояшлы көн

солнце кояш; *греться на* ~ кояшта жылынырга; **~защитный** кояштан саклый торган; *~защитные очки* кояштан саклый торган күзлек; **~пёк** кояш кыздыруу; *на ~пёке* кояш кыздырган урында

соло *ср. нескл. и нареч.* соло; ~ *на скрипке (сущ.)* скрипкада башкарылган соло; *петь* ~ (*нареч.*) ялгыз жырларга

соловей сандугач, былбыл (*поэт.*)

солом//а салам; **~енный** салам ...; *~енная шляпа* салам эшлөпө

солонка тоз савыты

соль *жс.* тоз

сомнева//ться *несов.* шиклэnergə, шөбһэлэnergə, шиклэнep карарга, шик тотарга, ышанып житмәскә; *я в этом [нисколько] не ~юсь* мин мона [тамчы да] шикләнмим

сомнени//е шик, шөбһә; *нет ~я в том, что* булуына шик юк, һичшиксез; *без ~я* һич шикләнмичә

сон 1) (*состояние*) йокы; *сквозь* ~ йокы аралаш; 2) (*сновидение*) төш; *видеть* ~ төш күрergə; *во сне* төштә; **~ный** йокылы, йокы баскан

сообща *нареч.* бергә, бергәләп, бергәләшep

сообщ//ать *несов. см. сообщить*; **~ение** 1) (*известие; доклад*) хәбәр; белдерү; чыгыш; 2) (*связь; транспорт*) аралашу, бәйләнеш, элементә; **~ить** *сов.* хәбәр итәргә, белдерergə, сөйләргә

соору//дить *сов.*, **~жать** *несов.* корырга, төзergə, салырга; **~жение** 1) (*действие*) кору, төзү, салу; 2) (*то, что сооружено*) корылма, төзелеш

соответств//енно 1. *нареч.* тиешенчә, ярашлы рәвештә; 2. *предлог + Д.* ярашлы итеп, буенча, ...га туры китереп (нигезләп); **~ие** ярашу, ярашканлык, туры килү; *найти ~ие русскому выражению (слову) в родном языке* туган телдә рус телендәге гыйбарәгә (сүзгә) туры килгән гыйбарә (сүз) табарга а в *~ии с кем-л.* нәрсәгә булса да ярашлы итеп (туры китереп); **~овать** *несов. (чему-л.)* туры килergə, ярашырга; *~овать действительности* чынбарлыкка туры килergə; **~ующий** тиешле, ярашлы а *~ующим образом* шулай итеп

соотечественник ватандаш, илдәш

соотношение [үзара] бәйләнеш, нисбәт, [үзара] мөнәсәбәт; ~ *сил* көчләр нисбәте

соперни//к ярышташ, ярышучы; көндәш; **~чать** *несов. (с кем-л.)* ярышырга, узышырга; көндәшлек итәргә; **~чество** ярыш, ярышу; көндәшлек

сопка сопка, кечкенә тау

сопрано сопрано

сопровожд//ать *несов.* озата барырга, озатырга; **~аться** *несов. (происходить одновременно)* бер үк вакытта (беррәтән) булырга; **~ающий** *м.* озата баручы; **~ение** 1) ...га кушылып, катнашында; в *~ении кого-л.* кемнәндер катнашында; 2) (*аккомпанемент*) ...га кушылып, ...га кушылу; в *~ении оркестра* оркестрга кушылып

сопротивл//ение каршылык; **~яться** *несов. (чему-л.)* каршылык күрсәтергә, карышырга

сор чүп, чүп-чар

сорвать *сов.* 1) (*оторвать*) өзәргә, өзеп (йолкып) алырга; ~ *цветок* чәчәк өзәргә; 2) (*помешать, расстроить — какое-л. мероприятие*) өзәргә; бозарга; **~ся** *сов.* 1) (*оторваться*) өзелергә; 2) (*упасть откуда-л. вниз не удержавшись*) егылып төшәргә, ычкынып китәргә; 3) (*не удалиться, расстроиться*) өзелергә, бозылырга

соревнова//ние ярыш, узыш; *вызвать на ~ние* ярышка чакырырга; *~ния по борьбе* көрәшү ярышлары; **~ться** *несов. (с кем-л. в чём-л.)* ярышырга, узышырга

сорить *несов.* чүпләргә

сорок *числ.* кырык

сорока саескан

сорочка эчке күлмәк; *ночная* ~ төнгә күлмәк

сорт 1) (*вид, разновидность чего-л.*) төр; сорт; 2) (*качество*) сыйфат; *высшего ~а* югары сыйфатлы

сосать *несов.* имəргə, суырырга

сосед күрше; **~ка** күрше хатын (кыз); **~ний** күрше ...ы, е; *~ний район* күрше район; *в ~ней комнате* күрше бүлмәдә; **~ство** күршелек, янəшəлек; *по ~ству (с чем-л.)* янəшəсендə, янында, күршесендə

сосиск//и *мн.* [ед. ~а] сосиска

соскучиться *сов.* сагынырга, юксынырга, ямансуларга; *~ по дому* өйне сагынырга

сослать *сов.* (*кого-л. куда-л.*) сөрергə, сөргенгə жибəрергə

сослаться *сов.* (*на кого-л., на что-л.*) дəлил (сəбəп) итеп күрсəтергə, сылтау итəргə, сылтарга

сослуживец хезмəттəш, бергə хезмəт итүчə

сосн//а нарат; **~овый** ...ы, е; *~овый лес* нарат урманы

состав 1) *в ~е* арасында, эчендə; ...лек булып; *в ~е пяти человек* биш кешелек булып; *в ~е делегации* делегатлар арасында; 2) (*совокупность, структура*) состав; *~ делегации (команды)* делегация (команда) составы; 3) *ж.-д.* состав; 4) (*смесь*) катнашма; **~ить** *сов.*, **~лять** *несов.* 1) (*поставить вместе*) жыярга, тезеп (янəшə) куярга; 2) (*образовать*) тəзергə, барлыкка китерергə, корырга, жыярга; 3) (*сочинить, придумать*) тəзергə, корырга; **~ить план** план корырга

состояни//е 1) хəл, халəт; торыш; *~е здоровья* сəламəтлек торышы; *быть в хорошем (в плохом) ~и* яхшы (начар) хəлдə булырга; 2) (*имущество*) мал, мөлкəт, мал-мөлкəт; *целое ~е зур байлык а быть в ~и что-л. делать* ни дə булса эшлəрлек хəлдə булырга; *я не в ~и идти* мин барырлык хəлдə түгелмен

состо//ять *несов.* 1) (*из чего-л.*) торырга, гыйбарəт булырга; 2) (*быть членом*) торырга, булырга а *дело ~ит в том, что ...* эш ...ыннан гыйбарəт (ки)

состояться *сов.* булырга

состяза//ние ярыш, узыш; *~ние в плавании* йөзү ярышы; **~ться** *несов.* (*с кем-л., в чём-л.*) ярышырга, узышырга

сосуд 1) (*посуда*) савыт; 2) *анат.* тамыр, юл, кан тамыры

сосуществование: *мирное* ~ янəшə тыныч яшəү

сосчитать *сов. см. считать* 1

сотн//я йөз; *~и людей* йөзлəрчə кеше

сотрудни//к хезмəткəр; **~чать** *несов.* хезмəттəшлек итəргə, бергə эшлəргə; **~чество** хезмəттəшлек

сотрясение: *~ мозга* баш мие селкенү

сотый *числ.* йөзенчə

соус соус

сохнуть *несов.* кибəргə, корырга

сохран//ение саклау; *взять на ~ение* саклауга алырга; **~ить** *сов.* сакларга; *~ить что-л. в памяти* нəрсəне булса да хəтердə сакларга; *~ить воспоминание о чём-л.* ниндидер хатирəлəр сакларга; **~иться** *сов.* сакланырга, сакланып калырга; **~ять(ся)** *несов. см. сохранить(ся)*

сохранность сакланганлык, сакланыш

социальн//ый социаль; *~ый строй* социаль строй

сочинение 1) (*произведение*) əсəр; 2) (*школьная работа*) инша, сочинение

сочный сусыл, сулы

сочувств//ие кайгысын уртаклашу, хəленə керү; кызгану, мəрхəмəт; *выразить ~ие* кайгысын уртаклашырга; **~овать** *несов.* (*кому-л.*) кайгысын уртаклашырга, хəленə керергə, мəрхəмəт күрсəтергə

союз I бердәмлек, бергәлек, союз, берләшмә; *военный* ~ хәрби союз; ~ *писателей* язучылар бергәлеге, язучылар берләшмәсе

союз II лингв. теркәгеч

союзник союздаш

спаль//ный йоклау ...ы, е; ~*ный вагон* йоклау вагоны; ~*ня* йокы бүлмәсе

спартакиада спартакиада

спасательн//ый коткару ...ы, е; ~*ая шлюпка* коткару көймәсе; ~*ая станция* коткару станциясе; ~*ый жилет* коткару жилеты

спас//ать(ся) *несов. см. спасти(сь)*; ~**ение** котылу, котылу чарасы (юлы)

спасибо рәхмәт; *большое* ~ зур рәхмәт

спасти *сов.* коткарырга, коткарып калырга; ~**сь** *сов.* котылырга, котылып калырга

спать *несов.* йокларга; *я хочу* ~ или *мне хочется* ~ минем йоклый-сым килә

спектакль спектакль, тамаша; *дневной (вечерний)* ~ көндөзгә (кичке) спектакль

спелый өлгергән, пешкән, житешкән

спереди *нареч.* алдан, алгы яктан, алда, алгы якта; *сесть* ~ алга утырырга; *вид* ~ алгы ягыннан күренеш

спеть I *сов.* жырларга; *спойте, пожалуйста* жырлавыгызны сорыйбыз, жырлагызчы

спеть II *несов. (созревать)* өлгерергә, пешергә, житешергә

специализ//ация специальләштерү, специальләшү; ~**ироваться** *несов. (на чём-л.)* специальләшергә, махсулашырга; белгечлек алырга

специалист белгеч

специальн//ость белгечлек; *кто вы по ~ости?* белгечлегегез буенча сез кем? белгечлегегез кем?; ~**ый** махсус; ~*ый корреспондент* махсус хәбәрче; ~*ое образование* махсус белем

спеш//ить *несов.* ашыгырга; *я ~у* мин ашыгам

спин//а арка; *повернуться ~ой* аркасы белән борылырга

спиннинг спиннинг

спирт спирт

список исемлек

спич//ечный шырпы ...ы, е; ~*ечный коробок*, ~*ечная коробка* шырпы кабы; ~**ка** шырпы

сплав I (*металлов*) эретмә

сплав II (*по реке*) агызу; ~**лять** *несов. (по реке)* агызырга

спокойн//ный тыныч; *будьте ~ны!* тыныч булыгыз!; ~**ствие** тынычлык

спонсор иганәче; ~*ство* иганә, иганәчелек

спор бәхәс, сүз көрәштерү, моназара; ~**ить** *несов.* бәхәсләшергә, сүз көрәштерергә

спорт спорт; *национальные виды ~а* милли спорт төрләре; ~**ивный** спорт ...ы, е; ~**ивный**

зал спорт залы; ~*ивные состязания* спорт ярышлары; ~**инвентарь** спорт кирәк-яраклары;

~**клуб** спорт-клуб

спортсмен спортчы; ~**ка** спортчы хатын (кыз)

спорттовар//ы *мн.:* магазин ~*ов* спорт товарлары кибете

способ ысул, алым; ~ *употребления* куллану ысулы

способн//ность 1) (*свойство*) + *неопр.* сәләт, мөмкинлек; 2) *мн. ~ности (к чему-л. — одарённость)* сәләт, сәләтлелек, булдыклылык, булганлык; ~**ный** 1) (*имеющий возможность, волю сделать что-л.*) сәләтле, булдыра ала торган, ...а ала торган; *он ~ен на всё* ул бөтенесен дә эшли ала; 2) (*одарённый*) сәләтле, булдыклы, булган

способствовать *несов. (чему-л.)* булышырга, булышлык (ярдәм) итәргә

спот//кнуться *сов.*, ~**ыкаться** *несов.* абынырга, сөртегергә

справа *нареч.* уңнан, уң яктан, уңда, уң якта; ~ *от дороги* юлдан уң якта

справедлив//ость гаделлек, хаклык; ~**ый** гадел, хаклы

справиться I *сов. (о ком-л., о чём-л. — разузнать, навести справки)* сорашырга, белешергә

справиться II *сов.* (с кем-л., с чем-л. — *одолеть*) жиңэргэ, жиңеп чыгарга, жиңа алырга
справка 1) (*сведения*) мәгълүмат; 2) (*документ*) белешмә
справочн//ик белешмәлек, белешмә китабы; **~ый** 1) белешмә[ләр] ...ы, е, *~ое бюро* белешмәләр бюросы; 2): *~ая литература* белешмәлекләр; белешмә әдәбият
спрашива//ть *несов. см. спросить*; *вас ~ют* сезне сорыйлар
спрос сорау, ихтыяж, таләп; *~ на товары* товарларга сорау; *без ~а* сорамыйча; **~ить** *сов.* сорарга; *разрешите ~ить* сорарга рөхсәт итегез
спряжение төрләнү, төрләнеш
спрятать *сов.* яшерергә; качырырга; **~ся** *сов.* яшеренергә; качарга
спуск 1) (*действие*) төшерү, төшү; *скоростной ~ на лыжах* чаңгыда тизлекле төшү; 2) (*место схода к воде*) төшү урыны (юлы), төшә торган урын; **~ать(ся)** *несов. см. спустить(ся)*
спустить *сов.* төшерергә; *~ флаг* флагны төшерергә; *~ судно на воду* судноны суга төшерергә; **~ся** *сов.* төшөргә
спустя *предлог + В.* ...дан соң, үткөч; узгач; *~ год* или *год ~* бер ел узгач
спутни//к 1) юлдаш; 2) *астр., тех.* иярчен; юлдаш; *~к связи* элементә иярчене
сравни//е чагыштыру, кыяс; *по ~ю с чем-л.* нәрсә белән дә булса чагыштырганда
сравнивать *несов. см. сравнить*
сравни//тельно *нареч.* чагыштырмача; чагыштырганда; *~тельно с прошлым годом* узган ел белән чагыштырганда; **~ть** *сов.* (*что-л. с чем-л.*) чагыштырырга, кыяс итәргә
сраж//аться *несов.* сугышырга; **~ение** сугыш
сразу *нареч.* 1) (*тотчас*) шунда ук, шул вакытта ук; *я понял ~* мин шунда ук аңлап алдым; 2) (*одновременно*) берьюлы, бергә, бердән; *заговорили все ~* барысы берьюлы сөйли башлады
сред//а I 1) (*окружающее пространство*) тирәлек, мохит, тирә-юнь; *охрана окружающей ~ы* тирә-юнь мохитне саклау; 2) (*окружение, круг людей*) ара, даирә; *в рабочей ~е* эшчеләр арасында
сред//а II (*день недели*) чәршәмбе; *в ~у* чәршәмбе көнне; *по ~ам* һәр чәршәмбедә
среди *предлог + Р.* 1) (*посреди*) уртасында; *остановиться ~ улицы* урам уртасында туктап калырга; 2) (*в среде кого-л.*) арасында; *~ друзей* дуслар арасында
средн//ий 1) (*находящийся в середине чего-л.*) урта; (*ни большой, ни маленький*) уртача; *~его роста* уртача буйдагы; 2) (*обычный, типичный*) уртача; *~ий заработок* уртача эш хакы; *~ая скорость* уртача тизлек; 3) *разг. (посредственный)* урта кул; *~его качества* урта кул сыйфатлы а *~ая школа* урта мәктәп; *~ий род (грам.)* урта женес [категориясе]
средств//о 1) (*способ*) чара, юл; *любими ~ами* теләсә нинди юл белән; 2) (*предмет, приспособление*) чара; *~а связи* элементә чаралары; *мн. ~а (доход)* акча, мөмкинлек, финанс чарасы, матди як
срок срок, вакыт, мөддәт; *в ~* вакытында; мөддәте тулганда
срочн//ый ашыгыч; *~ый вызов* ашыгыч чакыру; *~ая телеграмма* ашыгыч телеграмма
срывать(ся) *несов. см. сорвать(ся)*
ссор//а ызгыш, талаш; **~иться** *несов.* ызгышырга, талашырга
ссылать(ся) *несов. см. сослать(ся)*
ссыл//ка I (*высылка*) сөрген; *в ~ке* сөргендә
ссылка II 1) (*на кого-л., на какие-л. источники*) дәлил (сәбәп) итеп күрсәтү; сылтау итү; сылтама; 2) (*сноска в тексте*) искәрмә
ставить *несов. см. поставить*
стадион стадион
стадия стадия, баскыч; чор
стадо көтү, өер
стаж стаж; **~ёр** стажёр, стажёрлык үтүче
стакан стакан

сталкивать(ся) *несов. см. столкнуть(ся)*

сталь ж. корыч; *~ной* корыч ...; *~ной меч* корыч кылыч

стандарт стандарт; *~ный* стандарт ..., бер үк үрнөк буенча эшлэнгән, бертөрле

становиться I, II *несов. см. статья I, II*

станок станок

станция 1) *ж.-д.* станция; 2) (*учреждение, предприятие*) станция; *телефонная* ~ телефон станциясе; *~ техобслуживания* техник хезмәт күрсәтү станциясе

стара//ние 1) (*прилежание*) тырышлык; 2) *мн. ~ния (усилия)* көч; *~тельный* тырыш; *~ться* *несов. + неопр.* тырышырга

стареть *несов.* картаерга, олыгаерга

старик карт

старинный борынгы

старомодный иске модалы

староста *м.* староста; башлык; *~ группы* группа старостасы

старость *ж.* картлык

старт старт; *~оват* *сов. и несов.* старт алырга; *~овый* старт ...ы, е; *~овая площадка* старт майданчыгы; *~овый пистолет* старт пистолеты

старуха карчык, кортка

старш//е *сравни. ст.* олырак, өлкәнрәк; *он ~е меня* ул миннән олырак; *~ий* 1) (*по возрасту — сравнительно с кем-л.; самый старший из всех*) олы, өлкән; *~ий брат* абый; 2) (*по званию, должности, положение*) өлкән; *~ий лейтенант* өлкән лейтенант; *~ий научный сотрудник* өлкән фәнни хезмәткәр

старшина *м. воен.* старшина

старый 1) (*о человеке, живом существе*) карт; 2) (*о вещах — устаревший; вышедший из употребления*) иске; 3) (*прежний, бывший; давно известный*) элекке, иске, элеккеге

статистика статистика

статуя сын, статуя

статья I *сов.* 1) (*куда-л., на что-л.*) басарга, килеп басарга; *станьте сюда* монда басыгыз; 2) (*остановиться*) туктарга; *часы стали сөгәт* туктаган

статья II *сов.* 1) + *неопр.* башларга; *он стал писать (работать)* ул яза (эшли) башлады; 2) (*кем-л., каким-л.*) булырга; *~ учителем* укытучы булырга; *стало холодно* салкынайтты а во что бы то ни стало ни (нәрсә) генә булмасын

статья 1) (*текст*) мәкалә; 2) (*пункт, параграф*) маддә

стачка стачка

стая өер, көтү, төркем

ствол 1) (*дерева*) кәүсә; 2) (*ружья*) көпшә, көбәк

стебель *м.* сабак

стекл//о (*оконное и т.п.*) пыяла; *~янный* 1) (*сделанный из стекла*) пыяла ...; *~янные изделия* пыяла әйберләр; 2) (*застеклённый*) пыялалы; *~янная дверь* пыялалы ишек

стелить *несов.* жәяргә, түшәргә

стемне//ть *сов. безл.: уже ~ло* инде караңгыланды, караңгы төште инде

стена стена; дивар

стенгазета стена газеты

стенд (*выставочный и т.п.*) стенд, күргәзмә

стеногр//афистка стенографистка; *~афия* стенография

степен//ь *ж.* 1) (*мера, количество*) дәрәжә; 2) (*звание*) дәрәжә; *учёная ~ь* гыйльми дәрәжә; 3) *грам.* дәрәжә; *~и сравнения* чагыштыру дәрәжәләре а в *высшей ~и* иң югары дәрәжәдәге; сон чиктәге

степь *ж.* дала

стерео//кино стереокино; **~пластинка** стереопластинка; **~проигрыватель** стереоуинаткыч
стереть сов. сөртөргө, сөртеп алырга; бетерергө
стерлядь ж. чөгө, чөгө балыгы
стесн//ить сов., **~ять** несов. кысарга, тыгызларга; уңайсызлыктар тудырырга, комачауларга; *я вас не ~яю?* мин сезгө комачауламыймы?
стесня//ться несов. оялырга, тартынырга; *не ~йтесь* тартынмагыз
стиль I м. (в искусстве, спорте и т.п.) стиль; рәвеш; *архитектурный* ~ архитектура стилие; *~ плавания* йөзү рәвеше
стиль II м. (способ летосчисления) стиль
стимул стимул, этәргеч көч; **~ировать** сов. и несов. стимул бирергө, күнелен күтөргө, дөртлөндөргө
стип//ендиат стипендия алып укучы, стипендиат; **~ендия** стипендия
стиральн//ый кер юу ...ы, е; *~ый порошок* кер юу порошогы; *~ая машина* кер юу машинасы
стирать I несов. (мыть) [кер] юарга, уарга
стирать II несов. см. **стереть**
стирк//а [кер] юу, уу; *отдать бельё в ~у* керне юарга бирергө
стих шигырь; **~и мн.** шигырьлөр
стихийн//ый: *~ое бедствие* бәла-каза, афәт, табигый һәлакәт
стихотворение шигырь
сто числ. йөз
стоимость 1) (цена) хак, бәя; 2) эк. кыйммәт
стои//ть несов. 1) торырга, хагы ... (бәясе ...) булырга; *сколько это ~т? бу күпме тора?; 2) (чего — заслуживать, обладать значимостью)* лаек булырга, торырга; *не ~т благодарности* рәхмәтнең кирәге юк; 3) *безл. + неопр. (следует)* ярый; ...ып торасы, ...ый торырга кирәк; *туда ~т пойти* анда барылык; *не ~т этого делать* моны эшләп торырга кирәкми
стойкий 1) нык, озак саклана (бетми) торган; 2) *перен.* нык, чыдам, какшамас, түзем
стол өстәл (пустой); табын (накрытый); *сидеть за ~ом* 1) өстәл артында утырырга; 2) табын янында утырырга а за круглым ~ом түгәрәк өстәл артында
столб багана
столетие гасыр; йөзьяллык
столик: *заказать ~ в ресторане* ресторанда табынга заказ бирергө
столи//ца башкала; мәркәз; **~чный** башкала ...ы, е; *~чный город* башкала; *~чные улицы* башкала урамнары
столкн//овение 1) (напр. поездов, машин и т.п.) бәрелеш, бәрелешү; 2) (интересов; группировок) каршылык, бәрелеш; **~уть** сов. (кого-л; что-л. — вниз) этеп төшерергө (жибәрергө), төртеп (бәрәп) төшерергө; (друг с другом) бәрелештерергө, кара-каршы китереп бәрдерергө; **~уться** сов. 1) (друг с другом при движении) бәрелешергө; 2) (об интересах и т.п.; о группировках и т.п.) бәрелешергө, кара-каршы килеп бәрелергө, каршылыктар килеп чыгарга; 3) (с чем-л. — встретиться) бәрелешергө, очрашырга, йөзгә-йөз килергө; *~уться с трудностями* кыенлыктар белән очрашырга
столовая 1) (комната) аш бүлмәсе; 2) (предприятие) ашханә
столов//ый аш ...ы, е; *~ая ложка* аш кашыгы
стольк//о 1. нареч. шулкадәр, бу кадәр, шулчаклы; *~о же* шулкадәр үк; 2. мест. шулкадәр, бу кадәр, шулчаклы
стоматолог стоматолог, теш табибы
стон ыңгырашу, ыңгырашкан тавыш; **~ать** несов. ыңгырашырга
стоп тукта! туктал!
стоп-кран стоп-кран
сторож каравылчы; **~ить** несов. каравылларга, сакларга

сторон//а 1) (одна из поверхностей предмета; направление и пространство в каком-л. направлении) як, тараф; чит, кырый; на той ~е шул тарафта; в ~е читтә; в ~у читкә; в какую ~у? кайсы якка?; глядя со ~ы читтән караганда; *оглядываться по ~ам* як-якка караньрга а ~ы света дөнъяның төрле яклары (көнчыгыш, көнбатыш, көньяк, төньяк); 2) (противопоставляемые группы) як; ~ы яклар, тарафлар

сторонни//к тарафдар, яклаучы кеше, ... яклы кеше; ~ки мира тынычлыкны яклаучылар

стоя нареч. аягүрә, баскан көйгә, баскан хәлдә

стоянка (для автомашин) туктап тору урыны; ~ такси такси туктап тору урыны

сто//ять *несов.* 1) торырга, басып торырга, басарга; 2) (иметь остановку) туктарга, туктап торырга, торырга; поезд ~ит на пятом пути поезд бишенче юлда тора; 3) (о механизмах — не двигаться, не работать) туктарга, йөрмәскә; часы ~ят сәгать туктаган а ~й[те]! тукта[гыз]!

страда//ние азап, газап, жәфа, азап (газап, жәфа) чигү, интегү; ~ть *несов.* 1) (от чего-л. — испытывать страдания) газаланырга, интегергә; 2) (чем-л. — болеть) азапланырга, жәфаланырга, интегергә

страж//а кораллы сакчы[лар]; *стоять на ~е мира* тынычлык сагында торырга

страна ил

страница бит

странный сәер, гажәп

страстный ялкынлы, дәртле

страх курку, курку хисе, кот очу

страхова//ние страховкалау, иминлек тәмин итү, иминият; *социальное ~ние* социаль страховкалау; ~ние жизни (имущества) гомерне (мөлкәтне) страховкалау; ~ть *несов.* страховкаларга, иминлек тәмин итәргә; ~ться *несов.* [үз-үзенне] страховкаларга, иминлек тәмин итәргә

страшн//ый куркыныч, коточкыч; *мне ~о* миңа куркыныч; *мне стало ~о* миңа куркыныч булып китте

стрела ук

стрелка 1) (у часов) ук; тел; 2) (указатель) ук; 3) *ж.-д.* стрелка, тимер юл угы

стрел//ковый ату ...ы, е; ~ковый спорт ату спорты; ~ок укчы, атучы; ~ок из лука жәядән атучы

стрелочник стрелочник

стрел//ьба ату, атыш; *спортивная ~ьба* ату ярышы; ~ять *несов.* атарга

стремительный ашкынулы, ашкынучан, кызу

стрем//иться *несов.* (к чему-л.) ашкынырга, атлыгырга, омтылырга; ~иться к цели максатка омтылырга; ~ление ашкыну, омтылыш

стрижка 1) (действие) кыркыту, кырку, кистерү, кисү; 2) (причёска) кистерелгән чәч; короткая ~ кыска итеп кистерелгән чәч

стричь *несов.* кыркырга, кисәргә; алырга; ~ волосы чәч алырга; ~ ногти тырнакларны кисәргә; ~ся *несов.* чәч кистерергә

строгий катгый, таләпчән; каты, кырыс

строение 1) (устройство) төзелеш; 2) (здание) корылма

строитель тезүче; ~ный тезү ...ы, е; ~ные материалы тезү материаллары; ~ство 1) (действие) тезү, салу, кору; 2) (место стройки) төзелеш

строить *несов.* төзергә, салырга, корырга

строй 1) (устройство; структура) төзелеш; *государственный* ~ дөүләт төзелеше; 2) (ряд, шеренга) саф; *стать в ~* сафка басарга

стройка см. строительство

стройный зифа, сылу, төз

строка, строчка юл

структура структура, төзелеш
струна кыл
струнный кыллы; ~ *инструмент* кыллы уен коралы; ~ *оркестр* кыллы уен кораллары оркестры
струя агынты, агым; ~ *воздуха* хава агынтысы
студен//т студент; ~**ческий** студент[лар] ...ы, е; ~*ческая организация* студентлар оешмасы
студия студия
стук шакылдату, тукулдату, шакылдаган тавыш; ~ *в дверь* ишек шакылдату
стул I урындык, утыргыч
стул II *мед.* тәрәт
ступень *ж.* 1) (*ступенька*) баскыч, басма; 2) *перен.* (*степень, стадия*) баскыч; ~ *развития* үсеш баскычлары; ~**ка** *см.* **ступень**
ступня табан, аяк табаны
стучать *несов.* (*чем-л. по чему-л., куда-л. — в окно, в дверь и т.п.*) шакылдатырга, тукулдатырга, дынгырлатырга; ~**ся** *несов.* 1) бәрелергә, шак-шок итеп бәрелергә; 2) шақырга, кагырга
стыд оят, оялу, гарьлек; ~**иться** *несов.* (*чего-л.*) оялырга, гарьләнергә; ~**но** *в знач. сказ.* оят; *как тебе не ~но!* оят түгелмени сиңа!; *мне ~но за тебя!* (за него) миңа сиңең өчен (аның өчен) оят
стыковка (*космических кораблей*) тоташу, тоташтырылу
стюардесса стюардесса
суббот//а шимбә; *в ~у* шимбә көнне; *по ~ам* һәр шимбә саен; ~**ник** өмә, шимбә өмәсе
субсидия субсидия
сувенир истәлекле бүләк, ядкар, сагынмалык
суверенитет суверенитет, мөстәкыйльлек
сугроб көрт
суд суд, хөкем; *народный* ~ халык суды
судак судак, судак балыгы
судить *несов.* 1) (*о чём-л. — иметь суждение*) фикер йөртергә, хөкем итәргә (кыларга), уйларга; 2) (*кого-л. за что-л.*) хөкем итәргә, суд ясарга; 3) *спорт.*: ~ *матч (игру)* матчка (уенга) судья булырга
судно [*мн.* суда] судно
судорога көзән, көзән жыеру
судостроение суднолар төзү (ясау), суднолар төзелеше
судоход//ный суднолар йөри торган; ~**ный канал** суднолар уздыру каналы; ~**ство** судночылык; *речное ~ство* елга судночылыгы
судьба язмыш, тәкъдир
судья хаким, судья; *спорт.* судья
суеверный хорафатларга ышанучан
суетиться *несов.* ыгы-зыгы (әрле-бирле) килергә
сук ботак
сукно постау, сукно
сумасшедш//ий 1. акылдан язган, юләр, тиле; ~*ий дом* юләрләр йорты; 2. ~**ий м.**, ~**ая ж.** акылдан язган кеше, дивана, тиле
сумерки *мн.* эңгер-менгер, күз бөйләнгән вакыт
суметь *сов.* ...а алырга, булдыра алырга
сумка букча, сумка; *дамская* ~ хатын-кызлар сумкасы; *хозяйственная* ~ хужалык сумкасы
сумма 1) (*совокупность; тж. мат.*) сумма; 2) (*количество денег*) сумма, сума, акча
сундук сандык

сунуть сов. тыгарга, кыстырырга; ~ в карман кесэгә тыгарга
суп аш
супруг ир, [берәүнең] ире; ~а хатын, [берәүнең] хатыны; ~и мн. ирле-хатынлы; ир белән хатын
суровый каты, кырыс
сустав буын, буынтык
сутки мн. тәүлек; *двое (трое) суток* ике (өч) тәүлек
сут//ь ж. асылы, төп нигезе (жирлеге) а по ~и чынында, асылда
сухожилие сеңер
сухой 1) (*не мокрый*) коры; 2) (*засохший, высушенный*) корыган, кипкән
сухопутн//ый коры жир ...ы, е; ~ые *войска* коры жир гаскәрләре
суша коры жир
сушить несов. киптерергә, корытырга; ~ся несов. кибәргә, корырга
существенный төп, әһәмиятле, житди, мөһим
существительное ср.: *имя* ~ исем
существ//о I (*чего-л. — сущность*) асыл, нигез, төп; ~о *дела* эшнең асылы а по ~у асылда, нигездә, чынында
существ//о II зат (*адәм, кеше, хайван*) тереклек (жан) иясе; *живые* ~а жан (тереклек) ияләре
существова//ние 1) (*бытие, жизнь*) яшәү, яшәеш, тормыш, көнкүреш; 2) (*наличие*) барлык, бар булу, булу; ~ть несов. 1) (*иметься, быть*) яшәргә, яшәп килергә, бар булырга, булырга; 2) (*жить*) тереклек итәргә, көн күрергә, жан асарга
сущность//ь (*чего-л.*) асыл, нигез а в ~и асылда, нигездә, чынында
сфера (*область распространения*) өлкә, сфера; ~ *обслуживания* хезмәт күрсәтү өлкәсе
сформулировать сов. см. **формулировать**
сфотографировать(ся) сов. см. **фотографировать(ся)**
схватить сов. эләктерергә, эләктереп алырга, тотарга, тотып алырга; ~ *кого-л. за руку* кемне дә булса кулыннан тотып алырга
схватка бәрелеш
схема схема; ~ *метро[политена]* метро[политен] схемасы
сходить I несов. см. **сойти**
сходить II сов. (*пойти куда-л. и вернуться*) барып кайтырга (килергә); ~ к *врачу* (в магазин) табибка (кибеткә) барып кайтырга
сходиться несов. см. **сойтись**
сходство охшашлык
сцен//а 1) (*подмостки*) сәхнә; *выступить на* ~е сәхнәдә чыгыш ясарга; 2) (*в пьесе*) күренеш
сценарий сценарий
счастлив//ый бәхетле; ~ая *судьба* бәхетле язмыш
счастье бәхет; на ~ бәхеткә
счёт 1) (*действие*) санау; 2) (*за что-л., на что-л.*) хисапнамә, счёт; *уплатить по* ~у счёт буенча түләргә; 3) *спорт.* исәп; *игра закончилась со* ~ом 2:0 уен 2:0 исәбе белән тәмамланды а *за* ~ *кого-л.* или *за чей-л.* ~ кемнәндер исәбенә (хисабына); *за свой* ~ үз исәбенә
счётчик (*напр., в таксомоторе*) счётчик, санагыч
счита//ть несов. 1) (*что-л. кого-л. — вести счёт*) санарга; 2) (*чем-л., кем-л., каким-л. — полагать*) санарга, исәпләргә, хисапларга, уйларга; ~ть *своим долгом* [үз] бурычы дип санарга; ~ть *необходимым* кирәк дип исәпләргә; ~ться несов. 1) (*с кем-л., с чем-л.*) исәп-хисапны (араны) өзәргә; 2) (*кем-л., каким-л.*) исәпләнергә, саналырга; он ~ется *хорошим врачом* ул яхшы табиблардан исәпләнә; он ~лся *погибшим* ул һәлак булган дип санала иде; ~ется, что дип исәпләнә
шить сов. 1) (*соединить швом*) ялгарга, ялгап тегәргә, тегеп ялгарга; 2) см. **шить**

сьезд сьезд, корылтай (у тюрков)

сьездить сов. (поехать куда-л. и вернуться) [утырып] барып кайтырга; ~ в город шөһөргө барып кайтырга; ~ за границу чит илгө барып кайтырга

сьезжать(ся) несов. см. **сьехать(ся)**

сьёмка фото., кино. төшерү, төшү

сьесть сов. ашарга, ашап бетерергө

сьехать сов. 1) (вниз) төшөргө; 2) (с квартиры) китөргө, чыгарга, күчеп (чыгып) китөргө; ~ся сов. (в одно место) [төрле яктан килеп] бергө жыелырга, бергө кушылырга

сыграть сов. см. **играть**

сын [мн. **сыновья**] ул [уллар]

сыпать несов. чөчөргө, сибөргө; ~ся несов. чөчелергө, сибелергө

сыр сыр

сыр//ой 1) (влажный) дымлы, юеш; ~ая земля дымлы жир; ~ая погода юеш хава; 2) (не кипячёный, не варёный) кайнамаган, пешмөгөн, чи; ~ая вода кайнамаган су; ~ое мясо чи ит

сырок сырок; **творожный** ~ эремчек сырогы

сырость ж. дым, дымлылык, юешлек

сырь//ё собир. чимал; **склад** ~я чимал склады

сытн//ый туклыклы; ~ая еда туклыклы ашау

сытый тук; я **сыт** мин тук

экономить сов. см. **экономить**

сюда нареч. бире, бирегө, монда; **идите** ~! бирегө килегез!

сюжет сюжет

сюрприз сюрприз; сөенче, көтелмөгөн хэл